

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

גילון מספר 9

סקירת מאמרים מהארץ

ומהעולם

בנושא יחסי צבא-חברה

ינואר - מרץ 2023

תוכן העניינים

3 פתח דבר

4 מהי אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

5-15 סקירת מאמרים

5-8 צבא וחברה

9-11 הארגון והמקצוע הצבאי

12 הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

13-15 תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

פתח דבר

אנו שמחים להעביר לעיון את המהדורה השמינית של הדו"ח הרבעוני, שתכליתו עדכון על התפתחות הידע בתחום העיסוק של האגודה. הדו"ח מבוסס על עיון בכתבי עת, אתרים של גופי מחקר וממשל בישראל ובחו"ל. אנו מאמינים שחברי האגודה יכולים למצוא בדו"ח מידע עדכני, שיסיע להם בפיתוח המחקר.

המהדורה השמינית כוללת מאמרים וספרים שפורסמו בין החודשים ינואר-מרץ 2023 והמהדורה הבאה תכלול את החודשים אפריל-יוני 2023. הדו"ח מכיל תקצירים והפניות למאמרים, דו"חות מחקר וספרים שראו אור בתקופה האמורה. כלולים כאן בעיקר המאמרים שנכתבו על ידי חוקרים מישראל, וכן מבחר מקורות שנכתבו בעולם. בסך הכול כלולים בסקירה הנוכחית 24 מאמרים וספרים, שלוקטו על ידי מר מתן קניגסבוך ונערכו על ידי ד"ר איתמר ריקובר.

נשמח מאוד לקבל הערות על מידע נוסף ועל תחומי עניין חשובים שיש להוסיף ולפתח. על מנת לעשות זאת ניתן להיכנס [לכאן](#) (בעדיפות) או/ו לשלוח לנו מייל לכתובת: itamar.rickover@gmail.com

בברכה,

ד"ר איתמר ריקובר

מנכ"ל אגודת חוקרי

צבא-חברה בישראל

פרופ' עוזי בן שלום

יו"ר אגודת חוקרי

צבא-חברה בישראל

מהי אגודת חוקרי צבא-חברה בישראל?

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל הוקמה בשנת 2012. חברי האגודה הינם כולם חוקרים העוסקים במחקר אקדמי בתחום יחסי צבא-חברה והם מגיעים מדיסציפלינות שונות: חוקרי תקשורת ואנשי מדע-מדינה, סוציולוגים ואנתרופולוגים, היסטוריונים וכלכלנים, משפטנים, פילוסופים, אנשי חינוך ופסיכולוגים. בקרב החוקרים באגודה קיים שוני רב בהשקפות הפוליטיות ובגישות האסטרטגיות; אולם, המכנה המשותף המאחד אותנו לקהילייה אחת הוא התפיסה לפיה נדרש מחקר אובייקטיבי, ככל האפשר, של אופן פעילותם של המוסדות הביטחוניים, של הממשק בינם ובין שאר מוסדות המדינה, ושל חלקה של החברה בשליטה בהם.

בראש יעדיה של האגודה ניצבים קידומו, הצגתו וניתוחו של המחקר הבין-תחומי המתמקד בנקודות מבט שונות ומגוונות של יחסי צבא וחברה בישראל: הקשרים בין הצבא לחברה, הממשק שבין הדרג האזרחי לדרג הצבאי, היחסים שבין הצבא ובין גופי ביטחון אחרים, וכן ההיבטים החברתיים והארגוניים השונים של הצבא. כמו כן, פועלת האגודה להפיץ את הידע המחקרי המצטבר בארץ ובחו"ל, בקרב גורמים באקדמיה, בצבא, במוסדות הביטחון, ובציבור הרחב.

האגודה בשיתוף הוצאת 'מערכות' מוציאה לאור כתב עת דו-שנתי בשם "חברה, צבא וביטחון לאומי". עורך ראשי, פרופ' אורי בר יוסף, לעיון ניתן להיכנס [לכאן](#).

אתר האגודה: <http://www.civil-military-studies.org.il>

האגודה בויקיפדיה: לחצו [כאן](#)

האגודה בפייסבוק: לחצו [כאן](#)

יו"ר האגודה: פרופ' עוזי בן שלום.

מנכ"ל האגודה: ד"ר ריקובר איתמר.

יו"רים קודמים: פרופ' יורם פרי, פרופ' זאב דרורי, ד"ר ראובן גל (מייסד האגודה).

חברי הנהלת האגודה (לפי סדר א, ב): ד"ר אבי ביצור, פרופ' אייל בן-ארי, ד"ר עפרה בן-ישי, פרופ' עוזי בן-שלום, ד"ר ראובן גל, פרופ' זאב דרורי, פרופ' אילת הראל, ד"ר רוני אור טיארגי'אן, פרופ' סטיוארט כהן, פרופ' אודי לבל, ד"ר אייל לוי, פרופ' אהוד מניפז, פרופ' הלל נוסק, ד"ר כרמית פדן, פרופ' יורם פרי, ד"ר איתמר ריקובר, ד"ר איתן שמיר, פרופ' גבי שפר, ד"ר עידית שפרן-גיטלמן, ד"ר דב תמרי.

יועץ משפטי: עו"ד איל נון. רוי"ח: חן נוי.

להצטרפות לאגודה ניתן לפנות למנכ"ל האגודה ד"ר ריקובר איתמר בדוא"ל:

itamar.rickover@gmail.com

צבא וחברה

Scott, W. J., De Angelis, K. M., & Segal, D. R. (2022). **Military Sociology: A Guided Introduction.** *Taylor & Francis.*

ספר לימוד זה מציג בפני הקורא את תחום הסוציולוגיה הצבאית באמצעות סקירות נרטיביות של מחקרים מרכזיים נבחרים בדיסציפלינה. הספר מספק מבוא מודרך. בכל פרק, המחברים מניחים את הבמה לנושא המוצג ולאחר מכן מזינים את הקורא בתיאורים של מחקרים חיוניים המספקים מידע על הסוציולוגיה הצבאית. המטרה היא להעניק לקוראים מסלול מוכן לאופן שבו סוציולוגים וחוקרי מדעי החברה חשבו על נושאים בחקר הצבא והמלחמה. ספר זה יעניין מאוד סטודנטים לסוציולוגיה צבאית, צבא וחברה, לימודי שלום ויחסים בינלאומיים.

[קישור למאמר](#)

זאב דרורי. (2023). **ותרעד הארץ.** הוצאה לאור: אוניברסיטת בר אילן.

מלחמת יום הכיפורים הייתה מן המלחמות הקשות שידעה מדינת ישראל מאז הקמתה ועד ימינו. גם אם הסתיימה המלחמה כאשר כוחות צה"ל מאיימים על דמשק ובמרחק 100 ק"מ מקהיר, לא תחושת ניצחון היא שפיעמה בצה"ל ובחברה הישראלית. לאחר כיובל שנים, ומנקודת מבט מרוחקת, ניתן להפריד בין התוצאות הצבאיות הישירות של אותה מלחמה לבין ההשלכות שהיו לה על המצב המדיני-אסטרטגי במזרח התיכון. מרחק הזמן מאפשר גם בחינה מחודשת של תוצאות המלחמה והשלכותיה החברתיות הן לגבי החברה הישראלית כולה והן לגבי הלוחם הבודד.

[קישור למאמר](#)

Hackl, A. (2023) **Staying sane and safe in Israel/Palestine: A foreign researcher's reflections on fieldwork across boundaries.** In The: *Entanglements of Ethnographic Fieldwork in a Violent World*, pp. 76-92. Routledge.

המעבר בין ישראל לשטחים הפלסטיניים שהיא כובשת כרוך באתגרים וסיכונים משמעותיים עבור חוקרים זרים, בשל אקלים פוליטי מקוטב, מגבלות נידות ואלומות ישראלית מתמשכת נגד פלסטינים. במקרה של מחבר המאמר, אתגרים אלו כללו מאבק מתמשך למצוא הגיון בקשיי היום-יום והסערות הרגשית הכרוכות במגורים משני צידי הגבול בין ישראל לפלסטינים. בפרק זה, הוא מתאר כמה מהחוויות שעבר במהלך עבודת השדה בגבול, במטרה להצליח לשקף את האתגרים הפרקטיים והרגשיים שבעיסוק זה.

[קישור למאמר](#)

O'Connor, F. G., & Kearney, F. H. (2023). **Leadership Lessons Learned from the Military.** *Clinics in sports medicine*, 42(2), 301-315.

הצבא מספק משאב רב ערך עבור מגזר החינוך הרפואי האזרחי כדי ליצור מודל או לאמץ אסטרטגיות המשמשות להכשרת מנהיגים מתעוררים. למשרד ההגנה מסורת ארוכה של טיפוח מנהיגים, דוגלת בתרבות המדגישה מערכת ערכים המקדמת שירות ויושר חסר אנוכיות. בנוסף להכשרת מנהיגות, ומערכת ערכים מטופחת, הצבא מכשיר בנוסף מנהיגים לשימוש בתהליך קבלת החלטות צבאי מוגדר. מאמר זה מזהה ומשתף את הלקחים שנלמדו כיצד הצבא מבנה ומתמקד לביצוע המשימה, ומפתח ומשקיע בהכשרת מנהיגות צבאית.

[קישור למאמר](#)

Melpignano, M. (2023). **A Necropower Carnival: Israeli Soldiers Dancing in the Palestinian Occupied Territories.** *TDR*, 67(1), 186-202.

תמיד יש משהו סותר באופן מבדר בצפייה בגופי צבא שעוקפים את הקודים הצבאיים. לאחרונה פורסמו סרטונים של חיילים ישראלים הרוקדים לצלילי להיטי פופ עולמיים בשטחים הפלסטיניים הכבושים, נראים כאילו הם נהנים. הניתוח הכוריאוגרפי של שלושה סרטונים ויראליים מאז שנת 2010 חושף כיצד הריקוד משרת את אסטרטגיית הטריטוריאליזציה והכוח (Necropower) של צבא ההגנה לישראל.

[קישור למאמר](#)

Yohanani, L. (2023). **Fighting to belong: diaspora soldiers, immigration, and national identity in Israel.** Doctoral dissertation, *Rutgers University-School of Graduate Studies*.

למעלה מ-30,000 אזרחים זרים יהודים שירתו בצבא ההגנה לישראל (צה"ל) מאז המילניום החדש. הם מגיעים מלמעלה משמונים מדינות, מקבלים אזרחות ישראלית והופכים לחיילים. מה גורם לאנשים כאלה להשאיר הכול מאחור ולהשתתף בשירות צבאי בסיכון גבוה ובעלויות גבוהות? מה גורם לחלק להישאר ולהשתקע בישראל ולאחרים לעזוב? ואיזה תפקידים ממלאים ארגוני התפוצות ושחקנים בחסות המדינה בשכנוע, הקלה ותמיכה בגיוס ורווחה לתפוצות לפני, במהלך ואחרי שירותם? פרויקט המחקר הזה תורם להבנתנו לגבי סוגיות כגון הגירה ואינטגרציה; משמעויות של אזרחות, לאומיות ושייכות; ארגוני תפוצות ויחסי מדינה-תפוצות; ואקטיביזם חוצה סיכון-גבוה. הוא מראה שהשירות הצבאי הוא מרכיב חשוב שבתוכו נושאים ותהליכים אלו מתגלים ומתממשים בדרכים טוטליות וקיצוניות.

[קישור למאמר](#)

Ben-Porat, G., & Huss, B. (2023). **Fighting for Legitimacy: New Religious Movements and Militarism in Israel**. Nova Religio: *The Journal of Alternative and Emergent Religions*, 26(3), 80-100.

מאמר זה בוחן את הקשרים בין רוחניות אלטרנטיבית למיליטריזם ישראלי בהקשר של העימותים בין תנועות דתיות ורוחניות חדשות לבין החברה והמדינה הישראלית. המאמר דן בייצוג של תנועות דתיות ורוחניות חלופיות כסכנה לצבא הישראלי על ידי תנועות אנטי-כת, ובתגובה של תנועות דתיות חדשות להאשמות כאלה. באמצעות לימוד שתי תנועות, "אמיץ" ו"אנתרופוסופיה", המאמר בוחן את ההתאמות של דוקטרינות ופרקטיקות דתיות ורוחניות של תנועות דתיות חדשות לאתוס הצבאי הישראלי, את תפקידו של המיליטריזם במאמציהן של תנועות אלה לתת לגיטימציה לעצמן באמצעות השתתפות בשיטות האזרחות הרפובליקנית בישראל ואת הניכוסים והפרשנויות של האתוס הצבאי הישראלי על ידי תנועות רוחניות אלטרנטיביות ישראליות.

[קישור למאמר](#)

López-Rodríguez, G., & Castillo-Eslava, F. (2023). **A Comparative Study of Military Communication on Instagram: A Research Note**. *Armed Forces & Society*, 0095327X221149419.

ארגונים צבאיים הסתגלו להיגיון ולדינמיקה של המדיה החברתית כדי להעביר את הנרטיבים המוסדיים שלהם. אינסטגרם היא הרשת החברתית הפופולרית ביותר, אך אחת הרשתות הפחות נלמדות ביחס לכוחות המזוינים. הערת מחקר זו מציגה מחקר השוואתי של תוכן החשבונות הרשמיים של צבאות ספרד, צרפת, ארצות הברית, ישראל ואוסטרליה לאורך שנת 2021 (n=1,922). המטרות הספציפיות הן לתאר ולנתח את תגי ההקבצה ("האשטאגים"), החשבונות שהוזכרו והנושאים העיקריים של הפוסט. התוצאות מראות שצבאות יכולים להעביר מסרים מרובים בפוסט אחד, וחושפות שצבאות עושים שימוש דומה באינסטגרם, על אף ההבדלים השונים בין ישראל לצבאות האחרים הנובעים ממרכיבים ארגוניים והקשריים.

[קישור למאמר](#)

אורנה מזרחי, יורם שוייצר. (2023). **האירועים בישראל מחזקים את תפיסת "קורי העכביש" של נסראללה**. *מבט על*, גיליון 1697, מארס 2023.

המשבר החוקתי והמחאה הנרחבת בישראל, לצד הסלמת הטרור הפלסטיני, מחזקים את תפיסתו של נסראללה כי חולשתה הפנימית של ישראל מתגברת ומשכנעים אותו אשר ליכולת חזבאללה להרתיעה ולעמוד מולה במקרה עימות צבאי. התבטאויותיו הפומביות גורסות כי ישראל נמצאת על סף "מלחמת אזרחים" וכי קיצה קרב, בהתאם לקביעתו מהעבר שישראל הינה מדינת קורי עכביש.

תפיסה זו עמדה גם בבסיס העימות הקודם עם ישראל סביב ההסכם בין ישראל ללבנון לקביעת הגבול הימי, אשר בראיית חזבאללה נחתם עקב איומי הארגון להשתמש בכוח צבאי נגד ישראל אם לא יוכרו זכויותיה של לבנון. המשבר הפנימי בישראל בעת הנוכחית עלול לבסס אצל נסראללה תודעה כוזבת, שאינה לוקחת בחשבון את יחסי הכוחות האמיתיים בין הצדדים ואת עוצמת לכידותה של החברה הישראלית מול איומים מבחוץ.

[קישור למאמר](#)

הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

מאיר אלרון, מורן דיטש. (2023). **המהפכה המשפטית וההתנגדות הציבורית לה: עד כמה ייפגע החוסן החברתי והביטחון הלאומי? מבט על**, גיליון 1692, פברואר 2023.

על ממשלת ישראל להבין ולהטמיע כי ביצוע מהלכים מכווננים המערערים את הסולידריות הפנימית, הפוגמים באמון הציבורי בממשלה והפוגעים במשילות, עלול לפגוע בחוסן החברתי ועקב כך בביטחונה הלאומי של ישראל. גם אם הממשלה נחושה, מסיבותיה היא, לקדם רפורמות במערכת המשפטית, עליה לעשות זאת בשיקול דעת ובאחריות, תוך ניסיון לייצר הסכמה ציבורית רחבה ובאופן שלא יפגע בחוסן החברתי ולא יסכן את ביטחונה הלאומי של מדינת ישראל.

[קישור למאמר](#)

Fried, Y. (2023). **Identifying and planning military potential and national power: the case of the Israeli civilian-military planning units.** *Defense & Security Analysis*, 1-18.

המחקר על הפוטנציאל הצבאי/הכוח הלאומי התמקד במאפיינים כמו מספר חיילים, תקציב צבאי, גודל אוכלוסיה, ייצור תעשייתי, טכנולוגיה ואחרים כבסיס לכוח לאומי. המצב הגיאופוליטי של מדינת ישראל הפך את מטכ"ל צה"ל לבורר בכל החלטה תכנונית הקשורה לפיתוח כלכלת המדינה, ואחראי על תכנון והכוונה של ביטחון המדינה. מכיוון שאי-הסימטריה בין הפוטנציאל הצבאי של מדינות ערב לזה של ישראל הייתה מציאות שתפוסת הביטחון הלאומי של ישראל הצטרפה להתחשב בה, ומכיוון שהמלחמה המודרנית היא בין אומות, כוחותיהן החומריים ויכולותיהן הנפשיות, המליץ צה"ל להקים יחידות תכנון אזוריות-צבאיות המבוססות על קווים מנחים צבאיים כדי לזהות, לחשב ולתכנן תחומים ספציפיים של פוטנציאל לאומי כמו ממשל ומשטר, מורל וחינוך, הגנה סטטית, כלכלה בזמן מלחמה וכוח אדם.

[קישור למאמר](#)

גדעון ביגר, יורם פריד. (2023). **התכנון הצבאי של המדינה - ההכוונה הצה"לית לתעשייה ולתשתיות האזרחיות לאחר מלחמת העצמאות.** *רסלינג*.

מעורבות צה"ל בהכוונה ותכנון התעשייה והתשתיות האזרחיות מיד עם תום מלחמת העצמאות נבעה ממספר סיבות אשר לא רק תלויות אחת בשנייה אלא גם משפיעות זו על זו. מבחינת צה"ל כל ההיבטים האזרחיים במדינה, בדגש על התעשייה האזרחית, נתפסו כחלק מרכזי בפוטנציאל הלחימה של צה"ל וכגורם מכריע בניצחון ובישקום המדינה לאחר מכן. מהתיאור ההיסטורי המובא בספר עולות מספר מסקנות ביחס לקשר בין צה"ל לחברה האזרחית:

צה"ל לא חרג מכללי המשחק הדמוקרטיים; מעורבות זו לא נבעה מרצון למיליטריזציה או דומיננטיות אלא מחשש אמיתי שהדרג המדיני אינו מבין את צורכי הביטחון; בשנים אלו הייתה דומיננטיות אזרחית אשר באה לידי ביטוי בדחייה והתעלמות מדרישות הצבא; יש לראות את תפיסת הביטחון בצורה הוליסטית ורחבה. זאת ועוד, השאלות אשר נבדקות לאורך הספר, כמו למשל מי אחראי? מי מתכנן? מי מכוון? ולמי יש את הכוח והסמכות להחליט? – שאלות אלה ואחרות עדיין מלוות את יחסי צה"ל עם החברה האזרחית.

[קישור למאמר](#)

יורם פריד. (2023). **הגאוגרפיה של ההגנה: תקנת שעת חירום (אזורי ביטחון) התש"ט – הביטוי המשפטי להגנת אזורי הגבול לאחר מלחמת העצמאות. אופקים בגאוגרפיה, 102–101 (2022), 142–160.**

תקנת שעת חירום (אזורי ביטחון), שאושרה בכנסת באפריל 1949, הגדירה אזורים בתוך מדינת ישראל כשטחים מוגנים ואפשרה להגדיר אזורים מסוימים בתוכם כ'אזורי ביטחון' תוך שהיא נותנת סמכויות לגורמי הביטחון לפגוע בזכויות הפרט בהם בשעת צורך. מדובר בתקנה שנולדה כתוצאה מהמציאות הביטחונית-מרחבית שנוצרה לאחר מלחמת העצמאות: היעדר עומק אסטרטגי; החשש מפני סבב לחימה נוסף; הקיצוץ בתקציב וסדר הכוחות הצה"לי; וכן הימצאות אוכלוסייה ערבית באזורים בקרבת הגבול – אוכלוסייה שבאותן שנים נתפסה כגורם עוין. השיקולים שהביאו לאישור התקנה נבעו מחשש לאיבוד שטחים שנכבשו במהלך המלחמה כתוצאה מלחץ בין-לאומי או כתוצאה מהחזרת הפליטים הערבים, וכן מהצורך של צה"ל לשלוט בשטח שבו עשוי להתבצע שלב הבלימה ושב ויערכו הכוחות לקראת התקפת הנגד. צורך זה הביא לדרישה לגיבוי משפטי לצעדים ביטחוניים שונים שיתבצעו במרחב. בפועל היה השימוש בתקנה מועט ביותר אולם היא בוטלה רק בשנת 1972, מה שמעלה את השאלה מדוע בצה"ל נזקקו לתקנה זו למרות שהיו חוקים ותקנות נוספים שאפשר היה להשתמש בהם.

[קישור למאמר](#)

Gazit, N., & Grassiani, E. (2023). **Liquid Legitimacy: Lessons on Military Violence from the Israeli Occupation in the West Bank.** *International Political Sociology*, 17(1), olac022.

במהלך העשורים האחרונים, צבאות השתמשו יותר ויותר בכוח נגד אזרחים ויריבים חמושים במסגרות מבצעיות שאינן מלחמה. תיאוריות לגבי לגיטימציה לשימוש בכוח צבאי מתמקדות לעיתים קרובות במשתני מאקרו כמו המשפט הבינלאומי, מדיניות הממשלה ואירועים פוליטיים מבניים. מאמר זה טוען שתיאוריות אלה אינן מצליחות להסביר את הלגיטימציה של השימוש בכוח במצבים שאינם ניתנים להגדרה כלוחמה "קלאסית", שבה נראה כי נורמות מוסדיות ובינלאומיות דועכות, חישובים רציונליים הופכים לא ברורים, ולעתים קרובות ממשלות אינן נושאות בעצמן

באחריות להתנהגות האלימה של החיילים. תוך שימוש בדיווחים של חיילים ישראלים שנפרסו בשטחים הפלסטיניים הכבושים בשני העשורים האחרונים, מאמר זה מרחיב את הפרספקטיבה האנליטית על הלגיטימיות של אלימות צבאית על ידי תיאור המיקרו-מנגנונים שלה וגורמים מקומיים. בכך היא מזהה שלושה אשכולות של גורמים: רגשות, מרחב וזמן ותרבות ארגונית בלתי פורמלית. אנו מניחים שבמהלך חיכוך עז בין חיילים ואזרחים בהקשר של כיבוש ממושך, המשתנים המבניים והסמכויות הפורמליות המכתיבים בדרך כלל את השימוש בכוח, מפנים את מקומם לדינמיקות תנועתיות יותר המעצבות את דפוסי האלימות הצבאית ובסופו של דבר משפיעות על הלגיטימיות שלה.

[קישור למאמר](#)

ניצן רותם. (2023). **טבע אומד כוחותיו. מכון ון ליר בירושלים**, גיליון 57, 157-168.

קנה מידה הוא תחבולה אנושית שמאפשרת למדוד את העולם ולהעריכו. המדידה מקרבת תופעות או מרחיקה אותן, וההערכה מקלה בחשיבותן או מזהירה מפניהן. המסה נדרשת לקנה המידה המוענק לשרפות בעת הנוכחית, על רקע ההחרפה בעוצמתן ובהיקפן. קנה המידה של השרפות מוצג בשלוש זירות: כתיבה פולמוסית, מדיניות ופדגוגיה בישראל ואמנות ישראלית. הזירה הפולמוסית תורמת לטיפוח קנה מידה דרמטי שניכר במונחים "מגה-שרפה" ו"שרפות ענק" ואף במונח הדגל "עידן האנתרופוקן". מונחים אלו מבססים קנה מידה טוטלי של תנועה חד-כיוונית אל ההכחדה והקץ. השרפה אפוא חדלה להיות חלק מן הקיום האורגני ואינה מסמנת תנועה מחזורית הכוללת כיליון והתחדשות. אם עידן האנתרופוקן מסמן קנה מידה אוניברסלי ואפוקליפטי, אזי הזירה המקומית רואה בשרפות אלימות טורדנית שאי אפשר למנוע, ומקבילה בינן ובין הסכסוך הישראלי-פלסטיני. הזירה השלישית שהמסה עוסקת בה, זירת האמנות, מציגה אלטרנטיבה לארגון הרגשי והפוליטי הן של קטסטרופה טוטלית הן של טרור מקומי. עבודות של שלוש אמניות ישראליות – רונית גולדשמידט, תמר הירשפלד ואלה ליטביץ – כמו מנסות לשחרר את הטבע מקנה המידה האנושי. העבודות מעניקות לצומח ולדומם פעולה אוטונומית, לא צפויה ומרובת פנים, וכך מציעות לצופה תפיסות שאינן מקבילות בין האדם, העתיד והטבע.

[קישור למאמר](#)

הארגון והמקצוע הצבאי

אלון לבבי, מאיר אלרון, דוד צור. (2023). **משמר הגבול – לקראת שינויים מהותיים בייעוד ומשימות החייל? המכון למחקרי ביטחון לאומי: פרסום מיוחד**, פברואר 2023.

אירועי מאי 2021 והתגברות הפשיעה בארץ יצרו לחץ על מקבלי ההחלטות לערוך שינויים במשטרה, ובתוכה מג"ב. עם הקמת הממשלה החדשה עלו רעיונות, חלקם קיצוניים, באשר לתפקיד הכוח המבצעי. מהם היתרונות ומהם המגבלות של התוכניות המוצעות - והאם הן בכלל ישימות?

[קישור למאמר](#)

אורן האס. (2023). **התפקוד השישי: הגנת הכוח – התפקוד החסר בלוחמת היבשה. בין המערכות**, גיליון 21.

במאמר זה אטען כי היקף האיומים על הכוח היבשתי התרחב באופן שמחייב לבחון את המשוואה מחדש, ולמצוא דרכים להפך אותה. הפתרון אינו טמון בפתרון טכנולוגי מקומי, טוב ככל שיהיה, אלא קודם כול בהתייחסות מקיפה להגנה על הכוח כתחום עיסוק העומד בפני עצמו, כתפקוד בלחימה וכמאמץ נפרד בבניין הכוח.

[קישור למאמר](#)

גבי סיבוני, יובל בזק. (2023). **לפני שיהיה מאוחר – על המשבר במערך המילואים. מכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון**.

בתחילת שנות ה-2000 קיים הרמטכ"ל שאול מופז סדרת דיונים בנושאי צבא-חברה. תחת הכותרת המאתגרת "כל העם צבא?" התכנסו כלכלנים, סוציולוגים, אנשי צבא בסדיר ובמילואים, חוקרים ואנשי אקדמיה במטרה לדון בהשלכות של המגמות האסטרטגיות והחברתיות על מודל צבא העם במילואים. היו שכינו את המצב השורר במערך המילואים משבר, לעומת אלו שדיברו במונחים של אתגר או בעיה שנדרש למצוא לה מענה.

[קישור למאמר](#)

תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

Itzik, L. (2023). **Can Rehabilitation Work in Military Prison? A Theoretical Framework Based on the Israeli Case.** *The Prison Journal*, 00328855231154594.

בתי הכלא הצבאיים בישראל מפעילים תוכנית שיקום לחיילים כלואים על סמך אבחנה פסיכו-סוציאלית. המטרה העיקרית של התוכנית היא לסייע לחיילים להשלים את שירותם ולהימנע מכליאה חוזרת. מאמר זה מתאר את התוכנית, תפקידה הקשור לבית המשפט האינטגרטיבי ותפקיד השירות הצבאי כ"תקופת מבחן". נוסף על כך, היא מציגה פרספקטיבה ייחודית לגבי תוכניות שיקום צבאיות, ומדגימה כיצד שיקום מוביל לחזרתיות. הוא מסתיים בהמלצה לשילוב שינוי ארגוני בתוכנית הכרוך בחלוקה מחדש של הסעיפים הקיימים תחת שתי רשויות שונות.

[קישור למאמר](#)

Schneider, M., Werner, S., Yavnai, N., Ben Yehuda, A., & Shelef, L. (2023). **Israeli soldiers' intentions and actions toward seeking mental health help: Barriers and facilitators.** *Journal of Clinical Psychology*, 79(2), 449-465.

בעוד שמסגרות צבאיות עלולות להגביר מצוקה פסיכולוגית, חיילים נמנעים לעתים קרובות מלפנות לעזרה מקצועית. מחקר זה נועד לבחון חסמים ומנחים הקשורים לכוונות לפנות לעזרה ולפנייה עצמה לעזרה מקצין בריאות הנפש (MHO) וכיצד הם שונים בין חיילים שביקשו עזרה בעבר ואלו שלא. תוצאות המחקר מראות כי מפקדים צבאיים צריכים לעשות מאמץ לגרום לחיילים להרגיש בטוחים לפנות לסיוע בבריאות הנפש על ידי יצירת אווירה ארגונית תומכת כדי להפחית את הסטיגמה הקשורה לטיפול נפשי.

[קישור למאמר](#)

Lillemäe, E., Kasearu, K., & Ben-Ari, E. (2023). **Making military conscription count? Converting competencies between the civilian and military spheres in a neoliberal Estonia.** *Current Sociology*, 00113921231159433.

בעוד שבעשורים האחרונים חברות מערביות עברו משירות צבאי חובה לכוחות מתנדבים, חלק מהן שמרו על גיוס החובה. דגש הולך וגובר על אינדיבידואליזציה ורעיונות נאו-ליברליסטיים מביא למתח בקרב בני הנוער בין מילוי חובה לבין הצורך בהתפתחות עצמית מתמדת. אנו טוענים כי מנגנון מרכזי להתמודדות עם אתגר זה הוא הֶסְבָּה, היכולת להשתמש בכישורים שנרכשו בתחום אחד בתחום אחר, ובכך להגדיל את הערך האינדיבידואלי של הגיוס עבור מתגייסים.

על ידי קישור ההמרה לציפיות החברתיות, אנו מדגימים כיצד חברות מעצבות רעיונות של מה ניתן להמרה ומדוע, ועל ידי קישור ההמרה לסוכנות ולמוטיבציה, אנו מרחיבים את הרעיון לרמת הפרט. אנו טוענים שכאשר התגמולים החומריים מוגבלים והמתגייסים אינם יכולים להסתמך על מניעים תעסוקתיים, להִסָּבָה יש פוטנציאל להעלות את ערך הגיוס למתגייסים ולאפשר להם לשלב מניעים מוסדיים עם מניעים תועלתניים.

[קישור למאמר](#)

Gendler, S., Talmy, T., Shapiro, M., Tzur, D., Kedem, R., Landau, R., & Zubkov, K. (2023). **Predictors of combat training attrition in Israel Defense Forces soldiers.** *Occupational Medicine*, 73(2), 80-84.

מטרת מאמר זה היא להעריך גורמים רפואיים ופסיכו-סוציאליים הקשורים לשחיקה מאימוני קרב בסיסיים (BCT) בצבא ההגנה לישראל (צה"ל). נוסף על כך, אנו מזהים תת-קבוצות של אוכלוסיית המתגייסים המציגים מגמות מסוימות במונחים של התכתבות רפואית עם סיכון גבוה לשחיקה. מחקר זה שופך אור על מדדים ייחודיים הנוגעים לשחיקה. חיזוי מוקדם של מוטיבציה ומעקב אחר ניצול שירותי הבריאות עשויים לאפשר זיהוי מוקדם והתערבויות ממוקדות המכוונות לחיילים בסיכון גבוה להתשה. יש לתרגם את הממצאים הללו להנחיות מעשיות ולחקירות נוספות.

[קישור למאמר](#)

אביב כוכבי. (2023). **אחריך! מנהיגות יוצרת משמעות.** הוצאה לאור: מערכות.

"ספר הדרכה העוסק במנהיגות, שבמרכזה יצירת משמעות המובילה להנעה פנימית של החיילים והמפקדים בהנעת אנשים.

החיבור מבוסס על הרצאות, שיחות ודפי מפקד שכתב הרמטכ"ל ה-22, רב-אלוף אביב כוכבי, לאורך ארבעים שנות שירותו: "השנים עוברות, אני עובר מתפקיד לתפקיד ולא מפסיק ללמוד את סודות המנהיגות, אתגריה, הלכותיה וכלליה. אני לומד ומלמד. התחושה שהלכה והתחזקה אצלי היא שהיכולת שלי להעביר את ידיעותיי ואת ניסיוני בנושא לרבים מכם היא מוגבלת, ושהנושא הכה חשוב ומרכזי הזה מצריך זמן רב יותר מזה שמוקצה לשיחת מפקד'. המסקנה הייתה אחת: עלי להתיישב ולכתוב עבורכם את הבנותיי ולהציע לכם את ניסיוני. קיבלתי מצה"ל הרבה, חובתי לתת".

[קישור למאמר](#)

גל פרל. (2023). "צה"ל, לצה"ל, כבר באים רות סוף, סוף למילואים"? . מרכז דדו: בין הקטבים, גיליון 41, 1-22.

המשבר שמתקיים כיום במערך המילואים היבשתי הוא עמוק ומהותי, ונוגע לארבעה נדבכים שהסערה האחרונה רק "מתיישבת" עליהם: פיחות מתמשך בכשירותם ומקצועיותם, ערעור שגוי בתפיסת נחיצותם, אתגרים גדולים ביכולת וברצון המשרתים לאזן בין חייהם כאזרחים ושירות המילואים, וכן ראיית הצבא הסדיר, גם היא שגויה, את מערך המילואים כ"ילדי חוץ" שכשירותם נמוכה והם יותר בחזקת בעיה, מאשר פתרון. ועדיין, צה"ל לא יוכל להכריע במלחמה הבאה ללא כוחות המילואים. האתגר הרבזירתי, עשוי לחזק את תחושת הנחיצות בקרב משרתי המילואים. הקדשת משאבים לאימונם במיקוד משימתי, תחזק את כשירותם ותחושת המסוגלות שלהם, כמו גם את תחושת המשמעות לשירות המילואים, החיוני לביטחון הלאומי.

[קישור למאמר](#)